

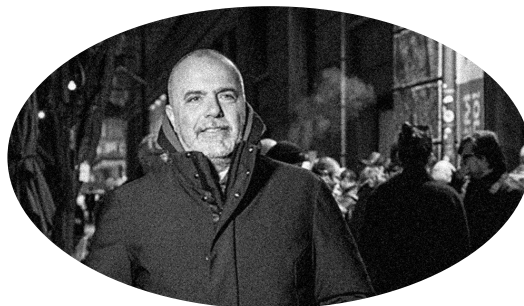
Žiga Brdnik

NIKOLA KOJO »Sta samo dva načina igre, podobno kot v življenju: lažeš ali ne lažeš«

Nikola Kojo je eden najprepoznavnejših glasov in stasov jugoslovanskega in srbskega filma, katerega bogata kariera se je začela v zgodnjih osemdesetih, ko je kot 13-letni deček Ivan nastopil v komediji Milana Jelića *Delo za določen čas* (Rad na određeno vreme, 1980) ob boku igralskih legend Milene Dravić, Ljubiše Samardžića in Velimirja Bate Živojinovića. Skozi osemdeseta se je uveljavil prav v komičnih vlogah, med drugim v nadaljevanju Jelićeve trilogije *Moj oče za določen čas* (Moj tata na određeno vreme, 1982), še posebej pa kot najstnik Miša v priljubljenih filmih Zorana Čalića *Kaj se zgodi, ko se ljubezen rodi* (Šta se zgodi kad se ljubav rodi, 1984), *Žikina dinastija* (1985) in *Druga Žikina dinastija* (1986), v okviru katerih se je spoprijateljil z legendarnim igralcem Dragomirjem Bojanićem Gidro, ki je postal njegov »filmski deda«. V času nasilnega razpadanja Jugoslavije ga je zaznamovalo izjemno plodno sodelovanje z režiserjem Srđanom Dragojevićem v filmih *Mi nismo angeli* (Mi nismo anđeli, 1992), *Lepe vasi lepo gorijo* (Lepa sela lepo gore, 1996) in *Rane* (1998) – njuno sodelovanje se je nadaljevalo še v *Mi nismo angeli 2* (Mi nismo anđeli 2, 2005) in *Paradi* (2010). Vmes je ustvaril nepozabno vlogo v filmu Dejana Zečevića *Četrty človek* (Četrty čovjek, 2007), v kateri je pokazal vse svoje mojstrstvo tudi onkraj komičnosti.

Po režijskem prvencu *Čreda* (Stado, 2016), v katerem se je s satiro brez zadržkov lotil politične situacije v srbski politiki in kulturi, je padel v nemilost razjarjene scene in za nekaj let tako rekoč izginil iz srbskega filma. V zadnjih letih se je bolj posvetil televiziji – ne le kot igralec, ampak tudi kot režiser in scenarist – ter delu z mladimi igralkami in igralci, saj je leta 2020 z britansko-ameriškim producentom Jonathanom Englishem ustanovil agencijo Slavik, ki zastopa okrog 350 vzhajajočih talentov z območja nekdanje Jugoslavije in drugih koncev sveta. Sodelovanje z mlado ekipo ga je prepričalo tudi v sprejetje vloge Petra v filmu Dominika Menceja *Jezdeca* (2022); pred ljubljansko premiero ni mogel prehvaliti igre trojice glavnih igralcev Timona Šturbeja, Petje Labovića in Anje Novak. »Snehanje filma *Jezdeca* mi je bilo v velik užitek in zadovoljstvo. Res sem že prej sodeloval v slovenskih filmih in s slovenskimi kolegi, ampak mladih kolegov in kolegic doslej nisem poznal. Odkril sem, da imate v Sloveniji velike igralske talente, in zaželel sem si, da bi jih lahko z agencijo Slavik lansiral v svet – na ameriško, angleško, nemško tržišče ... Anja, Timon in Petja so zame pravo odkritje: so filmični, zanimivi, izobraženi.«

**

NIKOLA KOJO | FOTO URSKA BOLJKOVAC/KINODVOR

Boste v okviru agencije sodelovali še naprej? | Mislim, da bomo. Tujim direktorjem kastinga sem že predstavil njihovo delo, tako da bodo verjetno kmalu dobili kakšno novo priložnost. Tudi sam trenutno pripravljam nov film, ki se bo vsaj tretjinsko dogajal v Sloveniji in bom zanj angažiral veliko slovenskih igralcev.

Pred nekaj leti smo prebrali, da celo načrtujete selitev v Slovenijo ... | To idejo sem imel pred epidemijo, nato pa se je situacija zaostila in so se meje zaprle. V Srbijo me je vrnila tudi družinska situacija, saj mi je umrl oče. Selitev se je začelo ustavila, a od tega nisem odstopil. Obožujem Slovenijo in želel bi si, da moji otroci odrastejo v tako zdravem okolju. Igrati znam tudi v slovenščini, ampak sem se v zadnjih letih s svojimi izkušnjami bolj posvetil režiji in pisanju scenarijev. Nov film sem pisal v Srbiji, na Hrvaškem, v Sloveniji in Nemčiji.

Znova torej združujete nekdanje jugoslovanske republike? | Zakaj vsi, ki se razumemo in govorimo podobne jezike, ne bi še naprej sodelovali? Moj življenjski moto je, da sodelujem z vsemi normalnimi ljudmi.

Kako sta razpad Jugoslavije in bolečina, ki jo je povzročila vojna, vplivala na vašo kariero? | To me je res presekalo, saj sem bil pri 24 letih v zenitu svoje mladosti. Ogromno sem igral na gledaliških odrih v Sloveniji, na Hrvaškem, v Bosni in Hercegovini – povsod po Jugoslaviji. Rodil sem se in odraščal kot Jugoslovčan. Ljudi, ki rišejo meje zaradi nekih lastnih apetitov, lahko do neke mere razumem, saj tako lažje vladajo na manjšem ozemlju, a zame te meje ne obstajajo. Pokazati moram potni list, ko jih prečkam, ampak intimno v svojem srcu potnega lista ne potrebujem. Enako domače se počutim tako v Ljubljani kot v Sarajevu, Skopju, Beogradu, Zagrebu ...

Kako se te meje kažejo v filmskem svetu? | V vsakem poklicu obstajajo skrajneži – *ima budala svuda, lako jih je nači* –, ampak filmarji, umetniki so načeloma odprti ljudje, zato se še naprej zelo dobro razumemo. Ne le tukaj, tudi širše po svetu. Umetnost je vzvišena dejavnost, ki ne bi smela poznati meja – tako kot človečnost in sočutje. Ampak ljudje so zaradi tega prekletega denarja povsod postali živali. Smo edina živa bitja, ki lovijo, čeprav niso lačna. Pohlep po denarju in zemlji je pokopal človeštvo. Zdaj smo na vrhuncu tega in vse se bo slej ali prej zrušilo – tako ne moremo več nadaljevati.

Vidite kljub temu upanje? | Da, vidim. To so cikli, kolo zgodovine se bo znova zavrtelo – kot se je vedno doslej. Prišli smo tako daleč, da lahko 12-letni deček ustvari 3D animacijo, ne more pa vsak kar tako ustvariti duše filma – dobrega scenarija.

Bistvo človeka se počasi vrača. Ljudje se obračajo vase in ugotavljajo, da pametni telefon ni primerljiv s pogovorom iz oči v oči, sprehodom ob morju ali dobro literaturo.

Kako ste preživeli pandemijo, ste tudi sami posvetili več časa stvarjem, ki jih omenjate? | Ne, veliko sem delal v Srbiji, Sloveniji, Makedoniji, na Hrvaškem ... Posvetil sem se pisanju, družini in vsega skupaj nisem doživljal kot paniko, čeprav sem poleg drugih strupov že dvakrat ali trikrat tudi sam zbolel za covidom. Zame je bilo to obdobje kot vse ostale stvari v življenju: pride in gre – enostavno moramo živeti s tem. So me pa živcirali vsi ti drakonski ukrepi, kot je bilo zapiranje ljudi v stanovanja in države. To je bilo nezamisljivo, kot da je za tem stalo nekaj drugega – še danes ne vem kaj.

Omenili ste, da ste delali v vseh republikah nekdanje Jugoslavije. So med šolami in slogi igre kakšne razlike? | Razlik je bilo prej res nekaj, zlasti hrvaška šola igre je bila nekoliko vzvišena, za Slovence je veljalo, da so hladni, za Bošnjake pa, da niso. A teh razlik v igralskih sredstvih zdaj več ni opaziti – vsi smo v istih vodah, v istem tonu. Sta samo dva načina igre, podobno kot v življenju: lažješ ali ne lažješ. Po tem se razlikujejo dobri igralci, pisci, slikarji, ljudje. Umetnost igre je dozorela, ni več neke mode, šablone, po kateri naj bi se igralo, in to je zelo dobro. Z milenijci so vsi ti predsodki padli. V skladu z rekom »red okrog nas je red v nas« se igralci in igralke ukvarjajo predvsem sami s seboj in iskanjem bistva. Pri nečem pa se res poznajo razlike: revnejše ko je neko območje, bolj se ljudje ukvarjajo s preživetjem, višino honorarja, iskanjem priložnosti.

Kako pa bi primerjali igralsko generacijo, ki jo zastopate v agenciji, in vašo, ko ste bili sami toliko stari? | Zdaj morajo poleg talenta in izobrazbe pokazati tudi, da obvladajo tehnologijo in družbena omrežja – na žalost mora imeti vsak igralec danes Instagram. Ameriški producenti bi prej izbrali nekoga z večjim številom sledilcev na Instagramu kot pa tistega, ki je mnogo boljši igralec, ker se to pozna pri zaslužku od vstopnic. Pojavnost je danes obveza. Nekoč te je režiser, ki te je želel v filmu, prišel gledat v gledališče ali kino, danes se odločajo na podlagi Instagrama, predstavitev in videov in poskusnih snemanj. Tudi meni se je že zgodilo – pa nimam nič proti, da nekdo mogoče ne pozna mojega dela –, da so me poklicali na poskusno snemanje. Zame to pomeni, da režiser ne verjame sam vase, torej ni dovolj dober, zato sem to sodelovanje zavrnil. Tudi sam delam po starem principu, ko režiram: če igralca ali igralke ne poznam, kupim vstopnico in grem v gledališče na njuno predstavo, pogledam si filme, v katerih sta igrala doslej, in se potem odločim. Kot igralec vem, kaj nekdo zmore, ko ga vidim na odru

ali platnu. No, ko delam z otroki, se odločam tudi za poskusna snemanja, ampak to večinoma počne moj asistent.

Se s tem izgublja čas? | Tako je, predvsem pa se izgubljata energija in gotovost, ki ju človek potrebuje, ko režira film.

Kakšna je igralska generacija iz regije, ki jo zastopate v svoji agenciji? | Težko je primerjati. Z vsega sveta imamo odlične igralke in igralce – iz nekdanje Jugoslavije, ZDA, Nemčije, Mehike ... Pa ne le igralce, tudi režiserje, dramaturge, scenariste. Predvsem potrebujeva več agentov, ki bi se z njimi ukvarjali, saj ne želiva biti zgolj menedžerja. Agencijo sva poimenovala Slavik, ker želiva, da se ljudje, ki iščejo slovanski obraz, najprej obrnejo na nas. Ni pa to pravilo. Zastopamo vse, ki pokažejo talent in želijo delati. Mislim, da tudi nekoliko popravljamo dostojanstvo poklica, saj so pogoji in cene za sodelovanje boljši, kar ljudje cenijo.

Imate res najnižjo maržo na trgu? | Da. Z agencijo v bistvu nimava zasluzka, ideja je, da se pokrijejo stroški, kar nam zdaj po treh letih končno uspeva. Mogoče zveni malo patetično, ampak predvsem želiva pomagati mladim ljudem, pa tudi starim, če nimajo dovolj dela, da prodrejo v svet, da so opaženi. Verjameva, da lahko umetnost izboljša svet.

Ste kot mlad igralec pogrešali takšnega agenta? | Gotovo bi bilo bolje za nas. To je bil manko Jugoslavije. Na fakulteti smo imeli marksizem, sociologijo, zdaj pa imajo tuje jezike in so tako bolj pripravljeni na odhod v svet, kot je bila moja generacija. Agentov ni bilo veliko, eden izmed njih me je vzel pod svoje okrilje, ko se je začela moja kariera v Italiji, nato pa zahteval 40 odstotkov. Ko sem rekel, da ne želim več delati z njim, mi je zagrozil, da ne bom več nikoli snemal v Italiji, kar se je dejansko tudi zgodilo. Ampak se zato ne sekiram – dovolj sem imel dela in še zdaj ga imam. Po 44 letih mi ga je že nekoliko preveč, zato se vse raje posvečam pisanju.

Najprej ste želeli biti glasbenik ... | Glasbeni talenti so mi bili položeni v zibko. Ko sem pel v zboru, sem nekoč po naključju zgrešil vrata in upadel v dramsko sekcijo pod vodstvom legendarnega Bate Miladinovića. Začel je kričati name in me tako prestrašil, da si nisem upal reči, da tja sploh ne spadam. In tako sem ostal. Ampak glasba, film, gledališče so vse sorodne in zelo kompatibilne umetnosti.

Kdo vas je potiskal naprej v film? | Enostavno sem imel srečo, da se mi je odprlo z velikim filmom, ki je imel pol milijona gledalcev samo v Beogradu, z Ljubišom Samardžićem in Borisom Dvornikom. Takoj za tem sem imel srečo, da sem delal s pokoj-

nim Racem Poličem v **Igmanskem maršu** (1983). Ni me bilo treba potiskati naprej, je pa kar nekaj starejših igralcev pazilo name – na primer Gidra in Bata Živojinović. Name so prenesli to skrb za mlajše kolege. Mogoče se je iz tega rodila agencija.

Kdo je najboljši igralec, s katerim ste doslej sodelovali? | Jernej Šugman.

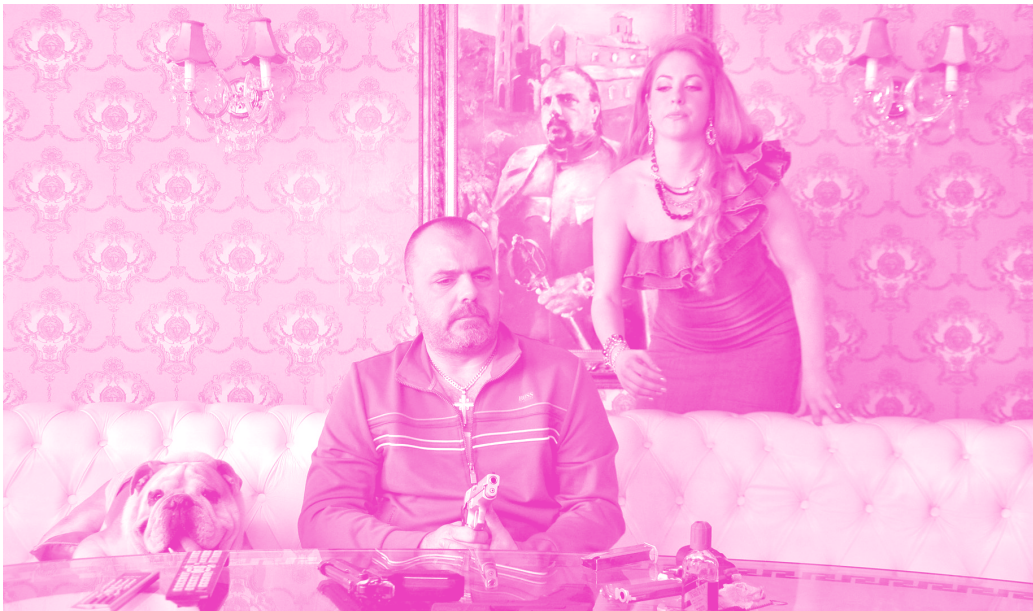
Kako doživljate vse te izgube soigralcev v zadnjih letih? | Kot da list za listom odpada z drevesa, na katerem sem tudi sam. Res mi je težko, saj so to ljudje, s katerimi sem odrasčal, veliki igralci, ki sem jih kot deček gledal kakor božanstva na zemlji. Kasneje sem jih spoznal tudi kot ljudi in mnogi me niso razočarali. Žal mi je, da se nisem poslovil od Raca. Po **Igmanskem maršu** se kakšnih 25 let nisva videla, in ko sva se po naključju neke srečala, se je takoj spomnil, čeprav sem bil v filmu še otrok: »Pa kje si ti mali Nikola Kojo?!« Ampak to je življenje, narava – nič ne moremo proti temu. Vsi se bomo nekoč srečali v velikem gledališču tam nekje zgoraj.

Zakaj ste film Čreda posvetili Miloradu Mandiću – Mandi? | »Ne samo zato, ker je bil krasen človek, ker sva bila velika prijatelja in »kuma« ... Pet dni pred začetkom snemanja je Manda, ki bi moral v filmu tudi igrati, umrl – od igre.«

Od igre? | Da. Običajno ljudje živijo od igre, on pa je umrl od nje. Ubožec je zaradi kreditov, družine in gledališča, ki ga je kot upravnik prenavljal, delal na toliko različnih frontah, da je preprosto izdahnil na sceni. Film se ukvarja prav s tem, peklenkim življenjem igralca, ki je pripravljen narediti vse, da bi nekaj ustvaril – je umetniški entuziast, fanatik, zaljubljenec, kakor pač želite to imenovati –, zato je posvečen Mandi. Pripadam generaciji, ki je še imela prosti čas in brala knjige, zdaj pa tudi jaz delam za banke, račune in politike.

Koliko je to spremenilo film? | Za razliko od ruskih pisateljev, ki so največja dela napisali v bedi, film ne deluje na tak način. Potrebuje mir in blagostanje, da bi bil dober. Zdaj živimo, zato da plačamo račune. Denar se pere, veliko se snema, ampak kakovost je vprašljiva. Dogaja se mi, da so termini predvajanja že določeni, pa scenarij sploh še ni končan in sploh ne vem, kaj bi naj delal. Ampak mislim, da se bo to hitro spremenilo. Človek, ki ponazarja to spremembo, je tudi Peter, ki sem ga odigral v Dominikovem filmu **Jezdeca**. Nikoli se nisva konkretno pogovarjala o njegovem poreklu. Morda je Srb, Hrvat, Slovenec – govori mešanico vseh jezikov. Sam ga doživljam kot enega od ljudi, ki so pobegnili iz kapitalizma, saj so ugotovili, da sistem uničuje vse, kar je človeško. Ponovno je želel biti svoboden, zato se je

PARADA | 2010

JEZDECA | 2022

usedel na motor in se odpravil v svet. Všeč sta mu bila ta mulca, ki sta na nek način njegova naslednika, saj sta se prav tako odločila za ukvarjanje s svobodo. To je zanimivo sporočilo filma, v tem je njegov čar: govori o svobodi in ne o tem, da je Slovenija provincialna. Govori o ljudeh, ki so se zavedli, da se proti sistemu ne moreš boriti, če ostaneš del njega. Zakaj so nastala mesta? Zato, da se pobere več davka, parkirnine – da ti zaračunajo življenje. Kaj proizvajajo? Nič, razen ogljikovega monoksida in dioksida. Vse, kar je vredno, se rojeva zunaj mest.

Kritiko takšnega življenja je čutiti tudi v Čredi. | To je kot zgodba o dveh vrabcih, ki stojita na grebenu nad požarom in eden izmed njiju zajame vodo v kljun ter pljune navzdol. Nato ga drugi vpraša, zakaj je to storil, saj s tem tako ali tako ne bo mogel pogasiti požara. »Pač moral sem, da mi ostane vsaj nekaj, kar sem poskusil narediti v svojem življenju.« Ta film je bil moj pljunek na sistem, ki nas vodi v prepad. Na politike, ki mislijo, da so zvezde, da so *bog i batina*, ker znajo dobro obljubljeni. Sprašujem se, kje je konec tega, kdaj se bodo ljudje streznili, se vrnili k sebi in dojeli, da je pomemben tisti, ki peče kruh, in ne tisti, ki obljublja.

Je ta film pomenil prelomnico v vaši karieri? | Vsekakor. Tri leta sem snemal samo zobe in pljuča (*smeh*). Zdaj pa kot da ne bi nikoli obstajal, kot da je pristal v nekem bunkerju. Ne vem niti, če se ga najde na spletu.

Na YouTubu je (*smeh*). Ste tudi vi zaradi njega pristali v bunkerju, kot da ne bi obstajali? | Da. Tri leta nisem snemal ničesar, razen v Sloveniji in na Hrvaškem. Nato se je spet odprlo, tržišče je pač takšno, da igralci nismo na strani politike. In da so lahko sploh kaj posneli, so potrebovali igralce, ki smo proti norosti našega vsakdana, in nas rehabilitirali. To ni prvič, že v času Miloševića je bilo delo z nami prepovedano. Politiki odi-dejo, mi pa se vrnemo.

Zakaj zdaj delate veliko več za televizijo kot za film? | Ne vem. Televizija je postala ljudem bolj dostopna, v modi so serije. A tudi to bo minilo. Opažam, kako se počasi zmanjšujejo »mamutske« serije s po petimi, šestimi sezonami. Ko vidijo, da tretja ni dobra, produkcijo hitro prekinejo; če v celoti ni dobra, iz nje naredijo miniserijo. Mislim, da je to zgolj obdobje, ki ga je definirala nova tehnologija, da si ljudje lahko doma privoščijo ogromne televizije, nek učinek kina. A počasi se vse vrača na svoje mesto. Morda film ne bo spet na prvem mestu, gotovo pa bo prišlo do ravnotežja.

Je za vas film na prvem mestu? | Zame je enako. Serijo na televiziji gledam kot veliki film. Spet pridemo do tega, da je pomembno zgolj to, ali lažeš ali ne.

Kaj pa resničnostni šovi? Ko je kod Kojе na primer? | To ni bil resničnostni šov, ampak klasična televizijska oddaja.

Ki je vsebovala vaše zelo osebne izpovedi ... | Res je. Imena nisem predlagal jaz, ampak scenarist. Na začetku sem bil proti, nato pa pristal, saj sem konec koncev res takšen. Vztrajal sem, da vrnemo na televizijo prave vrednote. Bilo je zabavno in simpatično, brez krvi in žalitev, zato tega ne vidim kot resničnostni šov.

Zdaj vodite kviz Najšibkejši člen. Je za vas izziv ali to delate za plačilo računov, kot ste prej omenili? | Izziv, igralska naloga. Kviz je bil prej zame popolnoma nezanimiv, ker so tekmovalce žalili. To so ljudje, ki so prišli, da s svojim znanjem nekaj zaslužijo. Ni to bolj pošteno, kot če bi se včlanili v politično stranko ali oropali banko? S produkcijo sem se boril proti takšnemu načinu vodenja. Zakaj bi žalili te ljudi, zakaj bi sploh kogarkoli žalili? Žalite raje politike in župnike, ne pa navadnih ljudi. Želel sem umiriti strasti, in odkar vodim kviz, večina ljudi ne želi več gledati neke borbe med bikom in matadorjem – všeč jim je moj slog. Nekateri resda še vedno zahtevajo kri, a jim je ne dam.

Kako se pripravljate na vloge? | Ni pravila. Črпам iz izkušenj, literature, pogovorov ... Vloga se enostavno zgodi ali pa se ne.

Kaj pa ko dobi igravec vlogo v Lepih vaseh, filmu o vojni, ki se je snemal, ko je ta še trajala? | S kolegi opažam neko čisto tehnično zadevo, ne le pri tem filmu, ampak pri vseh, ki se snemajo na terenu, ne v Beogradu. Takšni filmi so po navadi boljši, saj to ni zgolj delo – kot v tovarni, ko se po koncu dneva vsak vrne v svoj dom –, ampak so ljudje dva meseca popolnoma posvečeni projektu. Po snemanju se družijo in ob pivu še naprej pogovarjajo o filmu in o tem, kar jih čaka naslednji snemalni dan ... Tako je bilo tudi pri **Jezdecih**.

Druga zgodba je Četrthi človek, ki je bil sneman večinoma v Beogradu ... | Res je, ampak zanj smo se pripravljali več mesecev. Za mizo sem sedel z režiserjem in scenaristi in jim s svojimi izkušnjami pomagal, da se je vloga izkristalizirala. Takrat smo za to še imeli čas.

Za konec me zanima še vaš pogled na žanr. Vas je kot igralca izoblikovala parodija, satira, komedija? | Mislim, da žanr ne obstaja, tako kot ne obstaja narod. Obstajajo samo dobri in slabi filmi, tako kot obstajajo samo dobri in slabi ljudje. Če govorimo o – recimo temu – podvrsti komičnega filma, se ga je težje in pogumneje lotiti kot drugih, saj moraš iskati pravo mero, da ne zdrsneš v banalnost in prostaštvo, ampak ostaneš duhovit in hkrati ohraniš širino. Prav zato obožujem komedijo in se rad spustim vanjo.